

Leo BUTNARU

DE LA UN VERS – PRIN UNIVERS

Poezia franceză. Antologie

(Simbolismul, suprarrealismul, modernismul)

OPERA OMNIA
DICȚIONAR

TIPO MOLDOVA

Leo BUTNARU

DE LA UN VERS – PRIN UNIVERS

Poezia franceză. Antologie

(Simbolismul, suprarrealismul, modernismul)

Colecția OPERA OMNIA
DICȚIONAR

TIPO MOLDOVA

Pornind de la un vers prin Univers

Se știe că, de la intenție la finalizare, orice antologie trece prin mai multe configurări, remodelări, ba chiar reproiectări, completări și... descompletări, sporuri de texte și... zboruri de texte, în afara viitorului volum mai mult sau mai puțin mulțumitor pentru autor, care, de fapt, e predestinat a fi coautor; oarecât mulțumitor pentru antologatorul care speră să mulțumească mai mult (e de dorit!) sau mai puțin eventualii cititori, atât de diverși în multitudinea lor, ba chiar singulari, având niveluri de intuiție și pregătire (în „materie”) cu o amplitudine de la *îndrăgostitul de poezie* la *cunoscătorul de poezie*; poate că chiar până la exegetul sui generis.

Nu putea să fie altcumva nici în cazul prezentei antologii, concepută, inițial, ca una a suprarealismului poeziei franceze (ce epocă, ce autori!), apoi, la o altă etapă a elaborării, gândită ceva mai permisiv, cu includerea unor mostre ale modernismului, pentru a simți necesitatea unui „recul”, benefic cred, când, făcând un pas... înapoi, a mers convingător înainte cu celebrii simbolști, Saint-Pol-Roux, Paul Claudel sau Paul Valéry. Se întâmplă că, la un moment dat, un nou impuls declanșator de energii, amplificator de spații și situații să ți-l ofere chiar un singur vers. Vers oarecât schimbător de macaz, care te pune, te repune pe gânduri, parcă oferindu-ți o cheie de la una din porțile eternei cetăți a poeziei. Vers emblematic, vers-blazon, vers-nucleu generator (prin reacție, bineînțeles, nuclear-spirituală) de noi sugestii esențiale.

Astfel, pe când eram cam spre finalizarea antologiei, un asemenea vers m-a făcut să-mi dau seama că, de fapt, ajunseseam la o răscruce, ce ar da o nouă lăstărire, ramificare, implicare în fascinațiile metaforice, tematice, universale ale Poeziei. Inițial (...la acea etapă; la... răscruce), a fost să-mi amintesc, vag, apoi parcă să-mi reamintesc, de asemenea încă nedeslușit, ceva de până la autorii suprarealiști, din rodnicele spații artistice ale metaforelor lui Valéry și a prietenului său, care i-a dedicat poeme, Saint-Pol-Roux, la acesta și găsind acel „ceva” ce-mi impulsionează *reculul*, ca o necesitate, parcă (sau: de fapt), a recitirii, a reîntâlnirii cu elemente definitorii, „predispuse” *să mă găsească*, pe care a fost *să le găsesc* în vreuna din etapele de savurare și studiu ale fascinantei poezii franceze. Iată versul „neascultător”, cum ar veni, al simbolistului Saint-Pol-Roux:

...devant son seuil enjolié de chèvrefeuilles, un vieillard d'avant-garde aiguisé l'annuelle faux, comme s'il lustrait avecque de la bise une lame de fond. (...în fața pragului său împodobit cu caprifoi un bătrân avangardist ascute coasa, cum o face an de an, ca și cum ar lustrui cu sărutarea un val scelerat.

Dar ce vers! Unul... imens, cât un întreg poem! Cu stratificări de sugestii, cu posibilități de interpretare și... continuare a lui. Dar mai întâi, îndemnând la descifrare. Ce caută, la 1891, într-un poem al eminentului simbolist Roux acest *vechi avangardist* de până la... avangardiști? De până la moderniști, de până... Mie mi se pare a fi chiar o cheie ce deschide accesul, mai indicat, mai potrivit, spre însăși poezia lui Roux. Iar textul în cauză e dedicat nimănui altuia, decât unui alt celebru simbolist atât de... avangardist, Paul Valéry.

Ar fi mult de discutat, de dat cu părerea la respectiva răspântie de timpuri și fluxuri poetice, însă cea mai oportună concluzie (iar – de etapă) mi s-ar părea constatarea că, oricât și oricum ar fi fost categorisită, împărțită, compartimentată poezia franceză ca genuri, curente, școli, *isme*, în general, ea s-a aflat mereu în interacțiune cu... ea însăși, întrepătrunzându-se, astfel... „derutându-se” pe sine, parcă, dar mai ales pe exegeții rigizi, cu tabelul periodic al elementelor prozodice, cu rigla și busola *literaturologice* la îndemână, gata de a cataloga, defini, potrivi etc., etc. Astfel că, implicit, Roux și Valéry au pus serios inima și imaginația,

mintea și fascinația la extinderea spațiilor prezentei antologii, ce nu poate fi definită decât foarte simplu: poezia franceză de la simbolism, modernism, suprarealism, până la – iar! – sine însăși, poezia franceză... Spații ce se întrepătrund, comunică, își oferă reciproc impulsuri de inspirație, meditație, oscilație și constanță, toate ilustrate prin incontestabilul, „academizatul” deja fapt că, în cuprinsuri europene mai vaste, exemplar în Franța, începutul secolului XX a fost influențat de secolul precedent, simbolismul mai resimțindu-se în creația lui Francis Jammes (aici și în continuare voi da numele unor autori incluși și în prezenta antologie) sau Paul Fort, ambii înfățișând deja și incontestabile inflexiuni artistice moderniste, avangardiste ca avansarea în teritoriile experimentului, în descoperirea sau inventarea noilor mijloace stilistice de diversificare și extindere a ariilor ideatice, esteticii, trecând de pragul tradiționalului, clasicizării ca formă, având un accentuat caracter original-metaforic.

La începutul anului 1908, se manifestă un grup de poeți care ar fi vrut să substituie studiul sufletului individual prin studiul sufletului colectiv, această tendință fiind numită *unanimism*, printre cei care încercau să o aplice în creație fiind Georges Duhamel, Pierre Jean Jouve, Charles Vildrac (acesta debutase, în 1901, cu un pamflet contra lui Gustave Kahn și Francis Vielé-Griffin, promotori ai verslibrismului). Iar până la această mejdină imaginară ar fi fost ca și cum epoca *l'avant-garde d'avant gerre*, precum formula memorabil Marie-Paule Beranger în monografia sa despre Blaise Cendrars *Du monde entier au coeur du monde*, după care „se dezlănțuie” fulminant câțiva poeți, considerați independenți, printre care Guillaume Apollinaire, Paul Claudel și Paul Valéry. Pentru ca între 1914–1945 poezia franceză să fie bulversată (mai mult sau mai puțin creator) de dadaism, suprarealism, dintre protagoniștii acestora selecția prezintă aducându-i în prim-plan pe Tristan Tzara, André Breton, Paul Éluard, Louis Aragon, Robert Desnos, alții. Sunt timpurile când omul – poet, cititor, țaran, citadin, intelectual – resimte propria modelare spirituală, de parcă un zeu al timpurilor noi i-ar cere imperios asta. Implicit, ca în „Țăranul Parisului” (*Le Paysan de Paris*, 1924) al lui Louis Aragon: „c'est une divinité nouvelle qui se précipite dans ces modernes Éphèses comme au fond d'un verre, le métal déplacé par un acide c'est la vie qui fait apparaître ici cette divinité poétique à côté de laquelle mille gens passeront sans rien voir, et qui, tout d'un coup, devient sensible, et terriblement hantante, pour ceux qui l'ont une fois maladroitement perçue”. În *Efesul modern* se întâmplă același lucru, precum în Efesul antic, în care Heraclit constata în spirit general-universal *Ta panta rhei kai ouden menei* (Totul curge, nimic nu rămâne neschimbat). Iar divinitatea înnoirilor, metamorfozelor e – să luăm aminte – una poetică (*cette divinité poétique*), inventivității și revelațiilor în lumea deja deopotrivă a mai... închrâncenatelor negații și, concomitent, a tot mai accentuatelor afirmații (să ne reamintim de atâtea teze și antiteze din uriașa panoplie a manifestelor avangardiste, în special din Italia, Franța, Rusia). E timpul negației negațiilor, dar, în alte principii ale înnoirii, și a afirmației... afirmațiilor.

Lumea părea încântată de un Adonis al tehnici, să zic așa, ca un comentariu indirect la afirmația lui Marinetti că „un automobil urlând, care pare a goni pe mitralii, e mai frumos decât Victoria de la Samotrace”. („Când automobilul trece spre capătul universului”, zice un vers, oarecum complinitor, al lui Pierre Reverdy, autorul asociat cubismului și debutului suprarealismului, în epoca respectivă având o influență notabilă în noua poezie franceză.) O pastişă... creatoare, de asentiment întru... temperament, vine și din partea futuristului rus Ilya Zdanevici (care, la Paris stabilindu-se, printre prieteni îl avea și pe Pablo Picasso): „Pantofii sau bocancii americani / Mai faini sunt decât ce-au creat maeștrii în artă” (1912), pe când Apollinaire lansa și el versuri de început de secol și schimbare de macaz: „Iubeam iubeam poporul inteligențelor mașini”. Parcă se întâmpla despărțirea de ape, dar și de arte în... ele însele (despărțirea). Se reamplasau accentele, liniile de demarcare, osebirea albului de negru,

încheia, autoreferențial, poemul „Hamac” din 1911 cu remarca: „Timp de 12 ani, unicul poet din Franța”. O, francezii niciodată nu au încercat secete în poezie și pierderi literar-demografice printre poeți! Dar e frumos acest poem subtextual etajat cu interferențe aluzive la Apollinaire [*il est le premier à faire entrer la poésie française de plain-pied dans le XXe siècle* = *a fost primul care a adus poezia franceză direct în secolul al XX-lea*]; cum zicea cineva, e ca un tangaj/legănare între admirație și concurență.) Iar aceste întâmplări prin șiruri de ani parcă și-ar fi focalizat vectorii, sensurile într-un impuls nou, ducându-mă cu gândul taman la antologia de față, pe care o doresc nu doar omagiu adus nu doar autorilor selectați, ci întregii poezii franceze care, pe cât a făptuit inspirat în propriile spații imense, pe atât s-a revărsat în nemărginirile poezie universale, adică și în firea, sensibilitățile, inteligențele nenumăraților cititori, poeți, traducători români, aducându-le bucurii, metafore, idei, inspirații, aspirații întru continuarea spiritualității, filosofiei, frumuseții în lume.

În fine, într-o anumită accepție, prezenta selecție ar reprezenta, parcă, o *poemogonie* a cosmosului poetic francez, în special din prima jumătate a secolului XX; *poemogonie* ca tentativă de implicare în sesizarea originilor și evoluției operei multor poeți și, poate, a sistemelor literare, adică a mișcărilor, curenților, școlilor, care au întrunit autori afini în concepții, direcții și, posibil, uneori, în... decepții, și acestea ca impulsuri motrice în creație.

Leo BUTNARU

C U P R I N S

<i>Pornind de la un vers prin Univers / Prefață de Leo Butnaru.....</i>	<i>5</i>
Germain NOUVEAU	11
Gustave KAHN	14
Saint-Pol-ROUX	17
Maurice MAETERLINCK.....	21
Paul-Jean TOULET.....	25
Francis JAMMES.....	28
André SUARÈS	32
Paul CLAUDEL	34
André GIDE	38
Pierre LOUÏS.....	48
Marcel PROUST	50
Paul VALÉRY	52
Paul FORT	65
Alfred JARRY.....	68
Charles PÉGUY	70
Max JACOB.....	76
Léon-Paul FARGUE.....	84
Pierre ALBERT-BIROT	86
Oskar MIŁOŚZ	90
Victor SEGALEN	93
Julien VOCANCE.....	96
Francis PICABIA.....	101
Paul-Louis COUCHOUD	111
Guillaume APOLLINAIRE	115
Valéry LARBAUD	124
Luc DURTAİN	127
André SALMON.....	130
Charles VILDRAC.....	134
Jean-Richard BLOCH.....	137
Jules SUPERVIELLE	139
Georges DUHAMEL	145
Jean PAULHAN	148
Georges RIBEMONT-DESSAIGNES.....	150

François MAURIAC	156
Jules ROMAINS	158
Alain-FOURNIER	161
Jean ARP	165
Blaise CENDRARS	168
Saint-John PERSE.....	177
Pierre Jean JOUVE	179
Pierre REVERDY	186
Jean COCTEAU	192
Maurice BLANCHARD	195
Yvan GOLL	198
René MAUBLANC.....	203
Lucien JACQUES	205
Paul ÉLUARD	207
Jean GIONO.....	214
Antonin ARTAUD	217
Tristan TZARA	220
André BRETON.....	227
Georges BATAILLE.....	236
Louis ARAGON	243
Philippe SOUPAULT	251
B. FUNDOIANU / Benjamin FONDANE	259
Maurice BETZ	264
Francis PONGE.....	280
René CREVEL	284
Robert DESNOS	287
Louis BRAUQUIER	294
Jacques PRÉVERT	296
Gabriel AUDISIO	331
Michel LEIRIS.....	334
Louise de VILMORIN	338
Raymond RADIGUET.....	341
Ilarie VORONCA	344
Jean FOLLAIN	347
Raymond QUENEAU.....	355
Jean TARDIEU	363
Marguerite YOURCENAR.....	368
Jean TORTEL	370
Paul VALET	374